

„TREMBITA“

RAT „Estonias“

Hiljuti tõi RAT „Estonia“ kollektiiv lavale Stalini preemia laureaadi J. Miljutini uue muusikalise komöödia „Trembita“. Libreto autoriteks on V. Mass ja M. Tšervinski.

„Trembita“ tegevustik hargneb Taga-Karpaatides, ühes gutsuuli külas. Alles mõne kuu eest on lõppenud Suur Isamaasõda ja Taga-Karpaatia on taas ühendatud Nõukogude Ukrainaga. Algav uus elu avab aastasadu kestnud ikkest vabanenud gutsuuli rahvale seniclematuid perspektiive loovaks ülesehitavaks tööks. Gutsuulid õpivad tundma kollektiivse töö viljakust, nad juhitud teiste nõukogude rahvaste, esmajoones vene rahva rikkalikest kogemustest sotsialismi ülesehitamisel. Teoses tõstetakse keskpunkti idee uuest suhtumisest töösse, näidata külarahva järkjärgulist vabanemist vanadest igandeist ja harjumustest. Eredalt läbib teost vennasrahvaste sõpruse idee, mis leiab oma väljenduse gutsuulide koostöös neile külla tulnud demobiliseeritud Nõukogude armee vanema Somoviga ja selle aktiivses, abipakkivas tegevuses. Võitlus uute ühiskondlike suhete kindlustamise eest nõuab aga terava valvsuse vajadust üksikute kulaklike elementide ning endiste kurnajate sabarakude paljastamiseks, kes püüavad ära kasutada kõiki rahvasse sissejuurdunud igandeid oma huvides. Kuid miski pole suuteline peatama ikkest vabanenud rahvast tema teel oma õiguste kindlustamiseks, nõukogude korra kõikide hüvede kasutamiseks. Selline on „Trembita“ idee, mis oma sümbolise väljenduse leiab operetis gutsuulide iidse sõjasarve — trembita — kasutamisel nüüd juba uue eesmärgiga — kutseks ühistööle, kutseks võitlusele vabanemiseks vanadest igandeist. Trembita ei kuuluta enam hädaohtu ja sõjaviletusi, vaid vaba, rahuliku ülesehitustöö võidurõõmu.

„Trembita“ muusika autor J. Miljutin on meie teatrikülastajatele juba tuntud opereti „Rahutu õnn“ ja paljude populaarsete rahvalikkude laulude loojana. J. Miljutini loomingu paremikkude iseloomustab väljendusrikas ja kujukas, rahvamuusikale lähedane meloodilisus. Selles suhtes on „Trembita“ kahtlemata üks helilooja õnnestunumaid saavutusi, kusjuures siin on rohkesti kasutatud gutsuuli rahvaviisilist materjali. Soojades, peamiselt tüürlistes toonides on J. Miljutin maalitud külanoorde Vassilina, Mikola ja Olesja muusikalised kujud.

Siiski on „Trembita“ muusikas üksikuid momente, mis ei ole kooskõlas teose üldise realistliku põhiladiga. Nii ei peegelda Aleksei Somovi tüürline muusikaline karakteristika küllalt selgesti tema mehiste otsustusvõimelist kuju. Seevastu kulak Filimon Šiki muusikaline iseloomustus oleks pidanud olema antud hoopis suurema satiiirilise teravusega.

„Trembita“ tõi lavale noor lavastaja Paul Mägi. Lavastus on üldiselt hästi läbi mõeldud ja välja töödeldud; olukordade lavalisi lahendusi on püütud suunata teose idee reljeefsemale esiletoomisele. Töö uue nõukoguliku teema kehastamisel operetis on kahtlemata soodustanud nii lavastaja kui ka kogu kollektiivi loomingulist kasvu. Hästi

ta olemusest oli tunda agarat noort, kes algatab esimese ühistöö — viljapuuaia rajamise endise krahvi harimata maa-alale. Ilmekalt tõi osatäitja esile ka oma üleolekut vanadest iganditest (näit. kosjastseenis). Realistliku mängu kõrval väärib eriti märkimist ka Vassilina kuju õnnestunud muusikaline lahendus.

Kahjuks pole Ants Aasmal õnnestunud luua terviklikku Aleksei Somovi kuju. Selle teose ühe kesksema kuju juures jääb eriti vajaka nõukogude inimesele omast avarahingelisust ja südamesoojust. On ju Aleksei Somov endine Nõukogude armee võitleja, tänu kellele päästeti gutsuulide partisaanisalk koos oma juhi, praeguse külanõukogu esimehe Prokopiga. Kuid A. Aasma, kes võrreldes oma varasemate lavakujudega (näiteks partisanijuht Marco „Vabas tuules“) näitab küll edusamme, ei suuda ometigi avada Somovi olemust, mille tõttu kannatab ka teose idee reljeefne esiletoomine. Aasma Somov on liig deklaratiivne, temas puuduvad sellele kujule omane siirus ja lihtsus, mis õigustaksid seda suurt usaldust ja armastust, mida ta on võitnud kogu küla elanike poolt. Näitleja peaks tublisti töötama oma mänguliste vahendite skaala avardamisel, milleks aga ka lavastaja peab osutama hoopis suuremat tähelepanu ja abi. Kahvatuks jääb ka külanõukogu esimees Prokop J. Jürge kehastuses.

Kuidas uue elu paatos haarab külanoori, ilmneb väga eredalt Olesja (M. Rebane ja A. Vihandi) ja Mikola (H. Otto) kujude kaudu. Heino Otto tabas põhiliselt õigesti oma osa olemuse. Kohati oleks osatäitja pidanud oma kangelast siiski vähem naiivsena näitama.

M. Rebane suutis tõetruult näidata Olesja püüet võtta aktiivselt osa kocs teiste noortega uuest pulbitsevast elust. Hästi andis näitleja edasi Olesja õrna kiindumust Mikolasse, kuid vajaka jäi Olesja otsustavusest ja meelekindlusest. Häiriv oli lauljari hääle vähenekandvus. Õnnestunud esines noor operetijõud Asta Vihandi, kes omab häid vokaalseid ja mängulisi eeldusi.

Täisverelise keskmiku lese Parasja kuju andsid E. Meil ja L. Selistemägi. Uhelt poolt on Parasja tugevasti takerdunud iganditesse: ta teeb oma tütrele Olesjale varanduslikel kaalutlusil takistusi elukaaslase valimisel, samuti takistab ta kulaku mõjutamisel tüdruku minemast külanoorde ühistööle, teiselt poolt aga suhtub ta kulakusse ilma irooniaga. Kuid peagi hakkab ka tema õigesti mõistma ühistöö suurt jõudu ja uue korra hüvesid.

Ajaloo kolikambrisse mineva ühiskondliku korra tagaigatseja Bogdan Sussikuna esinesid Kalju Vaha ja Valter Luts. Kahtlemata on K. Vaha kõik eeldused väljendusrikaste lavakujude loomiseks. Noor näitleja ei tohi aga liigselt kalduda väliste efektide taotlusele. Töös Sussiku kuju juures tuleks hoopis enam silmas pidada selle sotsiaalset olemust. Sussik ei tohi olla ainult naljakas, temas peab vaataja tundma igal sammul maskeeruvat ja vastikut rahvavaenlast.

Valter Lutsu Sussik oli teravam ja paljastavam kui K. Vaha antud kuju.

kutseks ühistööle, kutseks võitlusele vabanemiseks vanadest igandeist. Trembita ei kuuluta enam hädaohtu ja sõjaviletsusi, vaid vaba, rahuliku ülesehitustöö võidurõõmu.

"Trembita" muusika autor J. Miljutin on meie teatrikülastajatele juba tuntud opereti "Rahutu õnn" ja paljude populaarsete rahvalikkude laulude loojana. J. Miljutini loomingu paremiku iseloomustab väljendusriikas ja kujukas, rahvamuusikale lähedane meloodilisus. Selles suhtes on "Trembita" kahtlemata üks helilooja õnnestunumaid saavutusi, kusjuures siin on rohkesti kasutatud gutsuuli rahvaviisilist materjali. Soolades, peamiselt lüüri-listes toonides on J. Miljutin maalinud külanoorde Vassilina, Mikola ja Olesja muusikalised kujud.

Siiski on "Trembita" muusikas üksikuid momente, mis ei ole kooskõlas teose üldise realistliku põhiladiga. Nii ei peegelda Aleksei Somovi lüüriiline muusikaline karakteristika küllalt selgesti tema mehhist otsustusvõimelist kuju. Seevastu kulak Filimon Siki muusikaline iseloomustus cleks pidanud olema antud hoopis suurema satii-rilise teravusega.

"Trembita" tõi lavale noor lavastaja Paul Mägi. Lavastus on üldiselt hästi läbi mõeldud ja välja töödeldud; olukordade lavalisi lahendusi on püütud suunata teose idee reljeefsemale esiletoomisele. Töö uue nõukoguliku teema kehastamisel operetis on kahtlemata soodustanud nii lavastaja kui ka kogu kollektiivi loomingulist kasvu. Hästi on lavastuses edasi antud värviküllaseid gutsuuli rahvakommete stseene, nagu Aleksei tervitamine ja temale esimese külalislahkuse osutamine, mis väljendab vennasrahvaste siirast sõprust. Meelde jääb on kosjastseen, mille dramaatiline pingeline on edasi antud suure veenvusega ja haaravalt. Selles stseenis ilmneb vanade igandlike kommete kokkupõrge noorte nõukogude inimeste tahtega olla ise endi üle peremehed ka isiklikus elus.

Kaasakiskuvaks kujunes samuti rahvatantsude stseen ühistöö jõudehetkel. Tantsudes (ballettmeister A. Ekston) oli suudetud edasi anda gutsuuli rahvaloomingule iseloomustavaid jooni: eürõõmu, ülevoolavat temperamentit ja graatsiat. Selles stseenis jättis vaid soovida laval tantsu jälgiva rahva teatav staatilisus. Rahvas (nende hulgas eriti Aleksei, kellele ju tantse esitati), jäi stseeni alguses lihtsalt külmaks pealtvaatajaks. Ka peaks tantsusüüdi esitamisel taotlema veelgi suuremat orgaanilist terviklikkust.

Kuid rea õnnestunud massistseenide kõrval ei ole lavastaja suutnud saavutada vajalikku elulisust ja hoogu opereti finaalis — rõõmumiitingul, kus tähistatakse ühistöö võitu puuviljaaja rajamisel ja otsustatakse luua kolhoos Trembita. See pilt oleks pidanud muutuma kogu lavastuse haaravaks külminatsiooniks, kuid osatäitjate deklaratiivsed esinemised, vähene siirus ja nõrk kaasaelamine sellele tähtsale momendile jätab stseenist üsna kesk-pärase mulje. Samuti ei suuda rahuldada liig vähese sisemise kaasa-elamisega edasiantud ühistööle mineku stseen. Seejuures on lavastuslikult (ka muusikaliselt) nõrgalt lahendatud trembita lavale toomise moment. Ei saa ka märkimata jätta esimese vaatuse (eriti algul) lõtva arengut ja kohatist põhjendamatu venitamist.

Üksikuist osatäitjast väärivad esma-joones esiletõstmist Eesti NSV teeneline kunstnik Stalini preemia laureaati M. Kodanipork Vassilina. Selle eesrindliku külanoores kuju kaudu on teose autorid näidanud noorte suurt osatähtsust nõukogude elu ülesehitamisel. M. Kodanipork viis oma osa läbi suure veenvusega, kogu

oma kangelast siiski vahem nauvarena näitama.

M. Rebane suutis tõetruult näidata Olesja püüet võtta aktiivselt osa kocs teiste noortega uuest pulbitsevast elust. Hästi andis näitleja edasi Olesja õrna kiindumust Mikolasse, kuid vajaka jäi Olesja otsustavusest ja meelekindlusest. Häiriv oli lauljataril hääle vähe-ne kandvus. Õnnestunult esines noor operetijõud Asta Vihandi, kes omab häid vokaalseid ja mängulisi eeldusi.

Täisverelise keskmiku lese Parasja kuju andsid E. Meil ja L. Selistemägi. Uhelt poolt on Parasja tugevasti takerdunud iganditesse: ta teeb oma tütrele Olesjale varanduslikel kaalutlusil takistusi elukaaslase valimisel, samuti takistab ta kulaku mõjutamisel tüdarta minemast külanoorde ühistööle, teiselt poolt aga suhtub ta kulakusse ilmse irooniaga. Kuid peagi hakkab ka tema õigesti mõistma ühistöö suurt jõudu ja uue korra hüvesid.

Ajaloo kolikambrissee mineva ühis-kondliku korra tagaigatseja Bogdan Sussikuna esinesid Kalju Vaha ja Valter Luts. Kahtlemata on K. Vahal kõik eeldused väljendusriikaste lavakujude loomiseks. Noor näitleja ei tohi aga liigselt kalduda väliste efektide taotlusele. Töös Sussiku kuju juures tuleks hoopis enam silmas pidada selle sotsiaalset olemust. Sussik ei tohi olla ainult naljakas, temas peab vaataja tundma igal sammul maskeeruvat ja vastikut rahvavaenlast.

Valter Lutsu Sussik oli teravam ja paljastavam kui K. Vaha antud kuju. Kui Sussiku tekstilises osas leidub tabavaid, teravmeelseid momente, siis oleks lavastaja julgelt võinud välja jätta tekstis kohati läbilöövat trafaretset, lamedat nalja (juttu bakenbar-didest). Muide, küllalt selgesti ei olnud lavastuses antud Sussiku ja Parasja kaskaadne tants. Selles oleks vajalik suurema teravusega eraldada Sussiku manduvat läänelikkust "tantsu-kultuuri" Parasja põhiliselt rahvalikel motiividel baseeruvast tantsust.

Vagatsevat ja silmakirjatsevat kulakut Filimon Sikki esitas Alfred Mering, kes tõi selle tüübi olemuse esile nappide, kuid ilmekate vahenditega. Kohati võinuks näitleja siiski märksa rohkem välja tuua kulaku viha kõige uue ja areneva vastu, kuna nüüd see rahvavaenlane jäi liig "muhedaks" naljameheks.

Vanamehe Atanase (Vassilina vana-isa) ilmeka kuju lõi H. Malmsten. Näitleja tõi veenvalt esile Atanase juures vanade igandite mõju, mis viibki teda ajutiselt kaasa Sussikuga; kuid hiljem suudab ta vabaneda nendest halvatest mõjudest.

Etenduse muusikajuhiks on noor dirigent Vallo Järvi, kes täitis oma üles-ande üldiselt hea sisutõlgituse ja rütmierksusega. Suuremal määral oleks tahtnud orkestrilt kantileenide väl-jendusrikkuse ja avaruse esiletõpmist.

Erilist esiletõstmist väärivad Eesti NSV teenelise kunstitegelase A. Peegi õnnestunud lavakujundus. Esiplaanil gutsuuli küla avaral mägimaastiku taustal, samuti lossivaremete pilt mägijõega loovad suurepärase kujut-luse Taga-Karpaatia looduse ilust. Head olid ka L. Klausil gutsuuli rah-variate motiividel loodud kostüümid. Soovida jätab aga opereti libreto tõlge. Peale rea ilmselt eba-õnnestunud väljenduste, nagu "kes teist on tantsu alal kirjaoskaja" (mis vene keeles täiesti sobib), on tõlge üldiselt õige konarlik. Teater peaks tulevikus hoopis tõsisemalt suhtuma lavateoste täisväärtusliku tõl-kimise küsimusse.

Hoolimata lavastuses esinevaist üksikuist puudujääkidest (mis loo-detavasti leiavad parandamist) on kollektiivil õnnestunud luua huvikül-lane ja värvikas etendus.

L. Normet